

Studentenmonitor: worden ze onderbelast?

Het HogerOnderwijsPersbureau wijdde onlangs een artikel aan de studielast in het w.o. en hbo: hoeveel studie-uren hebben studenten nodig om hun studiepunten te halen?¹ De cijfers waren ontleend aan een landelijke studenten-enquête over het studiejaar 2012-2013 (OCW-Studentenmonitor 2013).² Als men de universiteiten en hogescholen samen neemt, zit 54% van de ondervraagde studenten naar eigen zeggen onder de wettelijke norm (28 uur per studiepunt), terwijl slechts 18% méér dan 28 uur nodig heeft om een studiepunt te halen. De conclusie dringt zich op: studenten worden onderbelast. Maar die conclusie wringt met andere cijfers uit de Studentenmonitor, want 41% van de ondervraagde voltijdstudenten gaat naar eigen zeggen onder een hoge of zeer hoge studiedruk gebukt, terwijl slechts 10% de studiedruk laag of zeer laag vindt. Zijn de metingen van de Studentenmonitor eigenlijk wel betrouwbaar?

1. De norm van 28 uur. De wettelijke studielast in het hoger onderwijs bedraagt 1680 uur per cursusjaar (42 veertigurige werkweken). Aangezien er zestig studiepunten in een cursusjaar gaan, is dat 28 uur per studiepunt. Deze norm heeft betrekking op de gemiddelde student. We mogen dus grofweg stellen dat een opleiding aan de wettelijke studielastnorm voldoet als 40% van de studenten mínder dan 28 uur en 40% méér dan 28 uur nodig heeft om een studiepunt te behalen.

2. Bruto of netto? Gezien de wetgeschiedenis gaat de wetgever van een veertigurige werkweek uit, zoals eertijds voor fulltime werknemers gebruikelijk was. De norm van 28 uur per studiepunt heeft dus betrekking op de bruto arbeidstijd, inclusief de verliestijd die binnen achturige werkdagen normaal is. Men zou bijvoorbeeld kunnen rekenen met een netto wekelijkse arbeidstijd van tien dagdelen ad 3½ uur. Met inachtneming van de aldus veronderstelde 12,5 % verliestijd komen we op een netto-norm van 24½ uur per studiepunt uit. Kijken we nu naar vraag V134 in onderstaand tekstkader, dan zien we dat de Studentenmonitor enerzijds de *brutonorm* (28 uur per studiepunt) introduceert, maar dat de respondenten anderzijds wordt opgedragen uitsluitend *het tijdsbeslag van de netto-activiteiten* mee te tellen: contacttijd, uren zelfstudie, het aantal uren dat gestudeerd wordt. In de vraagstelling wordt ten onrechte gesuggereerd dat bijvoorbeeld reistijd tussen de contacturen, spreekuurbezoek, informeel overleg met medestudenten, en de tijd die de student kwijt is aan het lenen of kopen van boeken en studiematerialen, niet mag worden meegerekend. Uit een andere enquêtevraag (V130) kan bij respondenten zelfs het idee hebben postgevat dat bijgewoonde tentamenssessies evenmin tot de studielast mogen worden gerekend.

3. Wat is studeren? De antwoorden op vraag V134 kunnen bovendien vertroebeld worden door het feit dat in de vraagtekst niet gerefereerd wordt aan arbeidsintensieve programma-onderdelen zoals projecten, stages en werkstukken, waarin niet zozeer gestudeerd maar veeleer gewerkt wordt.

4. Remedial studietijd. In vraag V134 gaat het om de *individuele* studielast, dus de tijd die de respondent nodig blijkt te hebben om te slagen. Maar in de formulering van deze vraag is dat onvoldoende tot uitdrukking gebracht. De wettelijke normstudent heeft 112 uur nodig om een vierpunts vak te voltooien,

Kernvragen van de OCW-Studentenmonitor betreffende de eigen tijdsbesteding van studenten vanaf begin studiejaar (1 september) tot enquêtedatum (mei-juni-juli) ³

V130. Hoeveel uren heb je dit studiejaar *tijdens collegeweken* (exclusief vakantieweken en tentamenweken) *gemiddeld per zevendaagse week* besteed aan de hieronder genoemde activiteiten?

- a. aantal contacturen op instelling
- b. aantal uren zelfstudie

V134. Hoe ervaar je de studielast per studiepunt? [Eén studiepunt staat gelijk aan 28 uur studeren (contacttijd en zelfstudie samen). Dus voor een vak van vier studiepunten moet je 112 uur studeren.]

- a./b. ik heb altijd of meestal *minder* tijd nodig per studiepunt
- c. dat is ook ongeveer de hoeveelheid tijd die ik eraan besteed per studiepunt
- d./e. ik heb meestal of altijd *meer* tijd nodig per studiepunt

V135. Wat is jouw oordeel over je studiedruk?

- a./b. *lage of zeer lage* studiedruk
- c. *normale* studiedruk
- d./e. *hoge of zeer hoge* studiedruk

V137. Gedurende hoeveel weken heb je dit studiejaar stage of coschappen gelopen? En hoeveel uur was dat gemiddeld per week?

V138. Gedurende hoeveel weken heb je dit studiejaar aan je scriptie of afstudeerwerkstuk gewerkt? En hoeveel uur was dat gemiddeld per week?

gerekend van het eerste college tot en met de nabespreking van het tentamen. Maar voor studenten met een deficiënt beginniveau, omvat de individuele studielast ook de tijd die zij nodig hebben om hun deficiënties weg te werken. En voor studenten die een onvoldoende hebben gehaald, omvat de individuele studielast niet alleen hun voorbereidingstijd voor de eerste tentamengelegenheid, maar ook de voorbereidingstijd voor de herkansing(en). Dat had nog wel even in de vraagstelling gememoreerd mogen worden.

5. Voorlopige conclusie. We moeten concluderen dat uitspraken over de studielast per studiepunt, gebaseerd op vraag V134 van de Studentenmonitor, in conceptueel opzicht zeer onbetrouwbaar zijn.

6. Representatieve steekproef? Die onbetrouwbaarheid wordt nog veel groter als men bedenkt dat slechts 18.500 studenten een bruikbaar enquêteformulier hebben ingevuld. Volgens de Onderzoeksverantwoording (p.9) van maart 2014 is dat een respons van 19% op de 96.300 formulieren die zijn uitgezet.⁴ Er moeten dus ernstige vraagtekens worden gezet bij de representativiteit van de ondervraagde steekproef ten opzichte van de gehele studentenpopulatie. Op dit moment is er nog geen volledig onderzoeksverslag betreffende de Studentenmonitor over het studiejaar 2012-2013 uitgebracht waarin de onderzoekers hun validiteitsclaims toelichten.⁵ Vooral nog kunnen we niet uitsluiten dat studenten met een hoge individuele studielast per studiepunt (waaronder studenten die het niet bolwerken in de propedeuse) ondervertegenwoordigd zijn in de steekproef. De uitspraken over de studielast per studiepunt, gedaan op basis van de meetuitkomsten binnen de steekproef, kunnen dus niet zomaar gegeneraliseerd worden naar de gehele populatie van studenten in het Nederlandse hoger onderwijs.

7. Studiebelasting en ervaren studiedruk. In de beide artikelen van het HogerOnderwijsPersbureau wordt gesuggereerd dat studenten met een individuele studielast van minder dan 28 uur per studiepunt in wezen onderbelast zijn. Dat is een loze insinuering. In paragraaf 2 werd al aangestipt dat het nogal wat verschil maakt of men van bruto- dan wel netto-uren uitgaat. Een werkweek van veertig uur netto kan een bruto arbeidsbelasting van 45 tot 50 uur bruto opleveren; bij lange reistijden (woon-werk) en ondoelmatige roostering is het zelfs denkbaar dat de betrokkene op die manier wekelijks vijftien dagdelen in touw is. Maar afgezien van het verschil tussen netto en bruto, is de studiebelasting en de ervaren studiedruk afhankelijk van de mate waarin de individuele studielast evenwichtig gespreid kan worden. De student kan overbelast worden door knellende deadlines, door zware sancties op studievertraging, door hoge piekbelastingen, door gedwongen leegloop, en bijvoorbeeld door een jaarprogramma (1680 uur) dat in 36 werkweken gecompriemd is.

8. Conclusie. In de paragrafen 1 t/m 5 hebben we vastgesteld dat de studielast per studiepunt inadequaat gemeten is en in paragraaf 6 is betoogd dat de meetuitkomsten van de steekproef niet zomaar gegeneraliseerd kunnen worden naar de hele studentenpopulatie. Tenslotte hebben we in paragraaf 7 toegelicht dat het HogerOnderwijsPersbureau een ernstige denkfout begaat door op basis van meetuitkomsten aangaande de studielast te suggereren dat de helft van de studenten onderbelast wordt. Studiebelasting wordt niet alleen bepaald door de last die verzet moet worden, maar ook door de mate waarin studenten in de gelegenheid worden gesteld hun tijd doelmatig in te richten, zonder ondraaglijke piekbelastingen en zonder gedwongen leegloop.

Wes Holleman

weblog onderwijs 13-4-2014

<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ <http://www.erasmusmagazine.nl/nieuws/detail/article/6867-helft-studenten-besteedt-minder-dan-28-uur-aan-studiepunt/> (7/4/2014, w.o.-tabel voltijdstudenten)
http://www.trajectum.hu.nl/helft_studenten_besteedt_minder_dan_28_uur_aan_studiepunt (7/4/2014, hbo-tabel voltijdstudenten)

² <http://www.studentenmonitor.nl/> > tabellen opvragen

³ **Bronnen:** Anja van den Broek, Onderzoeksverantwoording Studentenmonitor 2001-2013, Versie 1.0 Nijmegen: ResearchNed (maart 2014), pp. 125-131
URL: <http://www.studentenmonitor.nl/rapporten/Onderzoeksverantwoording.pdf>
URL: http://www.studentenmonitor.nl/rapporten/Vragenlijst_2013.pdf

⁴ Het werkelijke responspercentage is nog veel lager, want ruim 24.000 studenten uit de oorspronkelijk getrokken steekproef heeft men überhaupt niet weten te bereiken.

⁵ Vergelijk: http://www.studentenmonitor.nl/rapporten/Studentenmonitor_2007.pdf (pp. 9-21)